ARCHIATRO COELESTI

AUSPICE ET DUCE!

DISPUTATIO

De

FISTULA GENÆ TERMINATA AD DENTEM CARIOSUM,

Quam

In celeberrima Treboccorum Universitate

Sub Præsidio

VIRI

Nobilissimi, Experientissimi & Excellentissimi

DN. MARCI MAPPI,

Philosophiæ & Medicinæ Doctoris & Professoris Publici celeberrimi, Facultatis Medicæ p. t. Decani Spectabilis, Domini Patroni, Promotoris & Hospitis sui omni observantiæ & honoris cultu prosequendi

Solenni eruditorum censuræ

submittit

JOHANNES CASPARUS Witzel/

Mœno-Francofurt. Autor.

Ad diem Decembr. Horis locoq; solitis.

ARGENTORATI,

Literis JOH. FRIDERICI SPOOR.

ANNO M DC LXXV.

VIRO
Nobilissimo & Experientissimo
DOMINO
JOHANNI LUDOVICO Witzel/
Medicinæ Doctori & Physico Reipubl. Francofurtensis ordinario,
PARENTI OPTIMO,

Hoc suum in Academia Argentoratensi studiorum specimen

Gratitudinis & debitæ observantiæ E.

Sacrum esse voluit

Filius omni loco & tempore obstrictissimus

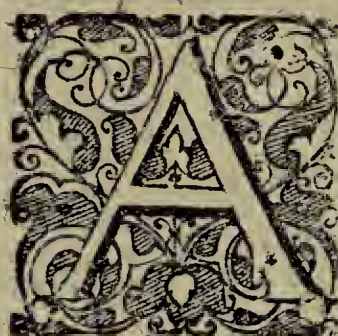
Johannes Casparus Witzel/
Mœno-francof. Autor.

IN NOMINE SACRO SANCTÆ TRINITATIS!

DISPUTATIONIS

Proœmium.

APud Ægyptios L.B. more receptum fuisse, ut in ipsorum conviviis, mortis simulacrum circumferretur, & convivæ admonerentur, ut, inter edendum & bibendum, illud quoque intuerentur, ex Trimalcionis convivio, apud Petronium, sicut à Lipsio c.19. Saturn. serm. refertur, apparet. Potantibus enim & accuratissimas lautitias mirantibus, larvam argenteam attulit servus, sic aptam, vt articuli ejus vertebræque in omnem partem flecterentur: Hanc quum super mensam semel iterumque abjecisset, & catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adjecit

Heu! heu! nos miseros, quam totus homuncio nil est!
Sic erimus cuncti, postquam nos auferet Orcus!
Ergo vivamus, dum licet esteq; benè.

Institutum hoc nihil aliud fuisse, quam admonitionem fragilitatis & lubricæ conditionis humanæ, mortisque certissimæ, satis superque apparet; ut conferre huic Ægyptiorum ritui, aliarum Gentium instituta, in eundem finem collimantia, eruditis pridem curæ cordique fuerit. Omnium fuit intentio certiores reddere miseros mortales, quod, ut Poeta loquitur

Nemo tam divos habuit faventes,
Crastinum ut possit sibi polliceri.

Nos laudamus institutum, & tanto magis, quia major mortalium pars, vana adulatione, quam diu potest, sibi persuadet, longè adhuc abesse mortem. Qui autem in foro versamur Medico, non supra notatis larvis, aut mortis imaginibus, nec magis artibus novis, aut eloquentiæ Doctorum quotidianas nostras de miseria humana, vitæ fragilitate, mortisque certitudine, debemus meditationes; sed ipsa, quæ mortalium corpora infestant, mala, & ad mortem ducunt, nobis, dum artem discimus, cognoscenda, dum eandem exercemus, debellanda, majorem cogitationum nostrarum sibi vendicant

partem

partem: Nam ea illorum eſt multitudo, ut Maronis lib. 6. Æneid. formulâ, dixerim,

Non mihi ſi linguæ centum ſint, oraq; centum,
Ferrea vox, morborum omnes comprendere formas,
Omnia cauſarum percurrere nomina poſſem;

Ego, dum omnium modò Ideas, quaſi familiares mihi reddere allaboro, non quidem inter atrociſſimos vitæ humanæ hoſtes (quales ſunt Apoplexia, Tetanus, Hydrops, Peſtis, Morbi maligni) ſed tamen inter tædia vitæ & periculum minantia mala referendum affectum, modò ruminor, Fiſtulam genæ, terminatam ad dentem carioſum. De hac enim diligentior hactenus mea fuit meditatio, dum fiſtuloſum ex abſceſſu in gena ulcus, quotidianum mihi peperit faſtidium, ut Doctorum de curatione illius colligerem ſententias; tanto magis autem, quia, divinâ favente gratiâ, meliorem ſecutus, ad cicatricem illud perduxi: Spero nemini mirum videri poſſe, quod, cum modò ſtudiorum Medicorum ſpecimen edere conſtituerim, de hoc, præ cæteris, affectu, verba facere voluerim. Quodſi autem Amicus Lector non omnia acu tacta deprehendat,

cordatus cogitabit illud Senecæ, quod magnarum rerum etiamsi successus non fuerit, ipse conatus sit honestus.

CAPUT PRIMUM.

Definitionem Nominalem exponit.

PRimum & necessarium maximè, benè definiendi, feliciter disputandi & accuratè res quaslibet cognoscendi principium, vocum esse explicationem, quâ neglectâ dissertationes nostræ nec de re ipsa, nec ad rem, sed ad nomina inania, nuda, turpiter instituuntur, eleganter summus Philosophorum. Dictator *Aristotel. lib. 8. top. cap. 2.* nos docet. De Fistula igitur genæ terminata ad dentem, verba facturus, methodum Philosophi, Clarissimorumque Medicorum sequar, explicaturus primò nomen; Deinde naturam & essentiam per definitionem, Tum subjectum & causas: denique differentias & signa, quibus expositis, ultimò curationem per diætam, pharmaciam & chirurgiam breviter subjungam. Quod Derivationem nominis *Fistulæ* concernit, deducunt illud nonnulli à fundendo alii à ferendo; alii Græcum esse putant, creduntque deduci à verbo *φυσάω*, hoc est, inflo vel inspiro; quæ derivatio tamen fistulis quibusdam, instrumentis scilicet Musicis, melius applicari posset. Obtinuit autem nomen morbus, *Paræo lib. XII. c. 21.* docente, ab arundinearum fistularum similitudine; quibus similiter cava exiftit: Vel, ut *Victor Trincavell. lib. 3. de comp. Med. cap. 13.* inquit, Nomen Fistula sortita est à sua figura; imitatur enim fistulam, quod Musicum instrumentum est, oblongum, augustum & excavatum. Synonymiam quod attinet, vocantur fistulæ seu Syrynges, etiam Foramina Divi Quirini; unde *Forest. lib. 7. obs. Chirurg.* Hinc ego (inquit) à vulgaribus fistulas ad divos relatas esse puto, quod eorum ope indigeant; quare idiotæ tum vulgares, Foramina Divi Quirini fistulas vocant &c. Homonymiam quoque evolvere, subtilis *Scaliger* monet, qui ambiguitatem vocabuli, omnis erroris affinem vocat. Est autem Fistulæ vocabulum

valdè

valdè ambiguum: dicitur enim Primò Fistula, uti *Pomponius* ait, canalis, per quem aqua educitur. Hinc *Cicero pro Rabir.* Etsi C. Marius, quod fistulas, quibus aqua suppeditabatur Jovis Optimi Maximi templis ac sedibus, præcidi imperarat &c. Quibus non solum in figura, ulcus quod notamus, assimilatur, sed etiam in officio seu munere. Velut enim fistulæ sive arundinaceæ sive æneæ, in fontes supernè descendentes, aquas emittunt; ita ulcus fistularum superfluitates in seipsum defluentes, acervariq; intus solitas, sæpè numero foras eructat. Secundò, instrumentum aliquod musicum, uti ex *Virgil. Eclog. 2.* patet, quando canit.

Est mihi disparibus septem compacta cicutis
Fistula.

Tertiò, vocant Fistulam in homine, per quam spiratur, & cibus dejicitur, Spiritalem scilicet & Cibalem; per illam spiritus meat; per hanc cibus potusque descendit. Spiritalem Celsus asperam arteriam vocat; Græci nominant τραχεῖαν: Cibalis Gula vocatur, στόμαχος Plinio. Quartò, dicitur Fistula, instrumentum aliquod Chirurgicum, undiq; perforatum, quod in œsophagum immittitur, ad extrahenda ossicula, aut quicquid simile fuerit: cujus figuram & descriptionem vide apud *Guilhelmum, Fabric. Hildan. obs. Chirurg. cent. 1.* Quintò, omne ulcus inveteratum quod quadraginta dies excessit. Et denique sextò, Fistula dicitur, sinus qui obcalluit, ulcus cavum, augustum & callosum, circa quod solum versari, missis aliis, mecum hactenus constitui. *Genæ* autem quas partes notent, satis expressisse videtur *C. Plinius. histor. nat. l. XI. c. 37.* Infra oculos, inquit, malæ, quas Prisci Genas vocabant, pudoris sunt sedes, ubi maxime ostenditur rubor &c. An dicatur à gignendo gena, quod inde incipiat gigni barba, dijudicent Grammatici: Tolerabiles saltem nobis videntur conjecturæ, tum eorum, qui malam dici volunt, à rotunda figura mali; tum illorum, qui à colore nominationem deducunt; quia modò suave rubet, ut adolescentibus & sanis, (unde roseæ vocantur apud Virgil. XII. Æneid. *Et roseas laniata genas,*) modò saturatè rubet; sicut discrimina ista in pomorum generibus variis, observantur. De *Dentium* deniq; nomine, quia in aliquem ho-

rum

rum fistula nostræ considerationis desinit, saltem hoc adjiciendum esse, puto, quod dicantur Dentes Græc. ἐδόντες, quasi edentes; quoniam mandunt, extenuant molliuntque cibos. Tota autem, quâ designamus nostrum affectum, formula authoritate non destituitur. Habemus enim præeuntem Chirurgum doctissimum Dn. *Marcum Aurelium Severinum*, qui, quales designamus fistulas, vocat Fistulas ad dentem proximum. *vid. l. de Efficac. Medicina part. II. c. 130. & Pyrotech. Chirurg. l. 2. part. 1. c. 115.*

CAPUT II.

Definitionem Realem exhibet.

PRopositâ igitur nominis notatione, rectâ nunc ad ipsius Fistulæ, cujus speciem tractamus naturam & essentiam, per definitionem accedo. Cum verò à variis variè definiatur, nonnullorum definitiones hic apponam. *Gal.* eam *lib. de tumor. p. n. c. 5.* describit, quod si angustus oblongusque sinus; adeò ut Fistulæ essentia non in callo consistat, prout plurimi volunt, sed in eo, quod angustus oblongusq; sinus sit, curationem difficillimè recipiens, cum coerceatur aliquando, sed rursus ob superfluorum humorum influxum, abscedat. Ex quibus Galeni verbis, non solum nonnulli demonstrare volunt, quod callus in definitione fistulæ necessariò non includatur, & quod de essentia fistulæ non sit. sed & clarius ex illis *lib. 2. ad Glaucon. c. 8.* Vidisti verò & ipso (scilicet medicamento fulvo) sanatas fistulas aliquando, in quibus angusto longoque existente foramine, cum nondum intus callum haberent, sed sordiciem solùm, immisi primùm lixivium, deinde tamdiu intus permanere permisi, donec speravi totam sordiciem penitus excidisse &c. ubi expresse ulcus fistulam vocat, quod nondum callum habet. Verum enim verò, tametsi Galenus in locis jamjam citatis mentionē non fecerit calli, & idcirco definitionē istam, authores, qui callū in fistula supponunt, rejiciant, nihilominus tamen, quia alibi expresse callum supponit Galenus poterunt loca ista & dissentientes authores facili negotio conciliari; si dixerimus, illum forsan intellexisse callum durum effatuque dignum, & ut Avicenna inquit Ostracosum. qui

in principio non statim adest, sed temporis progressu demum fit: Nam utitur aliquando ejusmodi loquendi modo *Galen.* v. g. quando *lib. de offic. med.* Erysipelas cum tumore non semper esse pronunciavit, hoc est, ut nos intelligimus, perspicuo & evidenti, quanquam tumorem esse, & in tumorum catalogo ipsum erysipelas perpetuò numerandum, pro compertissimo habere. Quinimò definitionum Medicarum author, versus finem libri, fistulam sic simpliciter definit, Fistula tubulus est callosus, angustus & oblongus, interdum etiam obliquus, os habens cui cicatrix obduci nequit, per quod humor certis temporibus excernitur. *Et lib. IX. de simpl. Med. facult. c. 5.* de terra Samia: Ac mihi videtur, quod sicut in fistulis sæpè conspeximus, non in aliis partibus duntaxat, sed in ipso etiam ano, ut citra collyrii immissionem, quod sordem & callum auferret &c. Ut ita non benè faciant, qui callositatem de essentia fistulæ non esse, ex Galen. probare student. *Celsus lib. 5. c. 28.* dicit Fistulam esse ulcus altum, angustum & callosum. Sed cum ulcus positum sit loco generis, putat *Franc. Peccettius*, valdè remotum esse, & melius dici, quod sit sinus altus, angustus & callosus. Idem *Peccettius lib. 3. c. 12.* scribit, ulcus fistulosum semper cum duritie & callositate esse conjunctum, & solùm differre ab ulcere sinuoso duritie & callositate: sinuosum autem sive cavernosum ulcus vocat illud, cujus orificium est angustum & profunditas altior, sensum effugiens, multosque anfractus & vias hinc inde discurrentes, citra duritiem & callositatem, habens: Ex qua definitione patet, malè facere eos, qui cum vident ulcus angustum & profundum, fistulam illud vocant: hi enim non distinguunt ulcus cavernosum, ab ulcere fistuloso; quod tamen ab eo distinguitur callo: quamvis promiscua turba, uti *Forest. lib. 7. obs. chirurg.* inquit, ejusmodi ulcera cuniculosa Fistulas nominet. Doctissimo *Paræo lib. 12. c. 21.* fistula ulcus est sinuosum, altum, angustum, callosum & non rarò imperceptibile; quam definitionem plurimi amplectuntur *Joh. Vigierius lib. 3. c. 20.* tres ponit conditiones, ut ulcus aliquod sit fistula; primò ut cavitas ulceris sit profunda, 2. ut sit angusta, imò reverâ aliquando ita angusta, ut non possit etiam specillum immitti;

quod *Scultetus Armament. Chirurg. observ. XI.* se observasse testatur. 3. Ut adsit callositas externa & interna. Cæterùm quoniam præcipua controversia, in definitione, de callositate existit, quid illa sit & unde proveniat, paucis explicabimus. Est autem Callus, docente *Paulo lib.6. c.75.* continua quædam caro, albida, madoris expers, atque etiam doloris, neque venâ neque nervo ad ipsam pertinente. Etsi autem ulcera omnia, vel ratione malè affecti corporis, vitiosisque humoribus referti, vel ex imperitia Medici, vel ex pertinacia & inobedientia ægrotantis, possint fieri callosa, hoc tamen vitium fistulis magis familiare est, præsertim verò labris earum externis. Quomodo indurentur fistulæ, callique fiant, infra in capite causarum videre est. Est ergò, absque omni dubio, morbus hic compositus, utpote in quo omne morborum genus comprehenditur, videlicet intemperies, præsertim verò, magnaque ex parte, calida: Nam ferè quæ circa fistulam sunt, inquit Celsus, habent aliquid inflammationis, quæ teste, *Gal. lib. de diff. morb. c. 12.* omnia morborum genera continet. Præter intemperiem verò, solutionem continui adesse, per se notum est, ac malam denique compositionem: Tumor enim præter naturam adest, ideoque in magnitudine morbus etiam adest, partim quidem adaucta, ubi tumor inest, partim verò diminuta, ubi scilicet alicujus particulæ erosio facta est: Quæ omnia, sicut in cæteris partibus variis, ita & in specie, in Gena observantur, & speciali subjecto facilè applicantur; ut de specialiori definitione, quam, quæ priorem subjecto nostro applicat, non simus solliciti: Sicut hoc in foro Medico receptum, v. g. quando Inflammationes tumoresve alii in variis partibus considerantur, Ita *Fistula in Gena terminata ad dentem cariosum, est ulcus sinuosum, altum, angustum & callosum, per maxillam ad dentem pertingens cariosum.*

CAPUT III.

Subjectum proponit.

FAcilius, *Cornel. Celso* monente, in morbi notitiam & curationem perveniemus, si prius sedem, & quæ circa illam observanda

vanda veniunt, ostenderimus. *Subjectum igitur denominationis* constituimus Genam, in qua conspicuus est fistulosus sinus. Est autem Gena, pars faciei utrinque à naso sub oculorum minoribus angulis protuberans. *Adæquatum autem subjectum* cuniculi, non est Gena sola, sed & membrana investiens superiorem maxillam, & Gingivæ: Quod tacitè innuimus, quando vocamus Fistulam in Gena, terminatam ad dentem. Membrana investiens superiorem maxillam, est tunica crassa à crassa Meninge oriunda, quæ totum os intrinsecus cingit. Ipsa autem maxilla superior, est ea faciei pars ossea & immobilis, quæ inferiorem oculorum sedem & latera, nasi partem osseam, malas & palatum, superiorumque dentium ordinem constituit. Estque os compositum & conflatum quasi ex pluribus, junctis per eam συναρθρώσεως speciem, quæ Harmonia vocatur, & est Articulatio per simplicem lineam, sed non semper rectam. Numerum ossium quod attinet, iste ab artis nostræ proceribus valdè controvertitur: aliqui enim plura, aliqui pauciora statuunt: *Vesalius, Bauhinus & Veslingius* duodecim volunt. *Laurentius, Bartholinus, Rolfincius* plurimique, undecim; in utraq; scilicet parte quinque & unicum sine pari. *Columbus* tredecim enumerasse dicitur, Fallopius quatuordecim: ut ita etiamnum verum sit (verba sunt *Gal. lib. de ossibus. c. 4.*) de numero ossium maxillæ superioris magnam esse dissensionem, quam non facilè tollere quispiam poterit. Interim, si ea sententia, quam plurimi viri docti amplectuntur, secundum Aristotelem non facilè est rejicienda; vel, si denominatio fieri debet à majori, iis potius subscribere debemus, qui undecim ossa tantum statuunt, in utroque scilicet latere quinque, & unum impar: Quorum primum Zygomaticum dictum, majorem ossis Zygomatis partem constituit, quamvis etiam partem orbitæ, nec non minorem oculi canthum. Secundum efficit canthum majorem, ubi foramen est in nares pervium, cui adstat caruncula, & dicitur hoc os à Vesalio lachrymale, & ab aliis unguis, ob figuram. Est instar papyri tenue, & instar vitri frangibile, quod in paucis craniis illæsum conservari potest & rarò in calvariis è terra effossis reperitur, uti *Rolfinc. in dissert. Anatom. lib. 2. c. 25.* testatur. Hîc ab-

ſceſſus fiunt, quos Ægylopas vocant, qui ſi imperitè tractentur, ad os penetrant, unde fiſtulæ lachrymales. Tertium maximum eſt, unde conſtituuntur palati maxima regio & orbita inferior magna, dentes continens, à nonnullis maxillare dictum: in quo notanda. 1. Eminentia rotunda, in ſpeciem orbis globata, quæ κύκλ☉ προσώπυ globus & orbis faciei ſeu malum dicitur. 2. foramen occultum, quod pro ramo tertiæ conjugationis ſub orbita tranſit. 3. Quod habeat ſinus amplos & ſedecim alveolos. Quartum juxta palati extremum eſt ſitum, ubi narium foramina ad fauces tendunt. Separantur ab oſſe maximo, ſuturâ transverſâ; à ſphenoide, eâ lineâ, quæ inter extremos dentes & apophyſin pterygoidem fertur; à ſe invicem ſuturâ palati mediâ. Quintum eſt os naſi, tenue, ſolidum, durum & quadrangulare. His addunt undecimum, ſupra medium intimumque palatum, cujus forma aratri vomerem imitatur, nariumque imam partem ſepti more diſcludit. Hæc de maxilla ſuperiore. Gingivæ, quæ ad ſubjectum fiſtulæ noſtræ pertinent, ſunt carnes illæ ſui generis, totum dentium ordinem obſepientes, eosque oppletis illorum intervallis firmantes. Sunt autem dentes oſſa omnium duriſſima, intus aliquantulum cava, nervis, venulis arteriolisque prædita, per gomphoſin articulata, mandendis præparandisque cibis primò à natura inſtituta *Laurent. lib. 2. c. 20.* Plura qui de illis deſiderat, videat diſputationes Melchioris Sebizii p. m. Viri, quem vel nominaſſe, honoris eſt.

CAPUV IV.

Cauſas inveſtigat.

AD cauſarum inveſtigationem & enodationem ut me accingam, ordinis ratio poſtulat: Cum enim, ſicut nullius rei accurata cognitio perfectaque ſine harum notitia haberi poſſit, & ita conſequenter neque præſervatio neque curatio legitima inſtitui; propterea earum ſeriem, quantum ingenii vires permittunt, evolvam, obſequens monito Dogmaticorum Medicorum, qui annotante *Celſ. in præfat. lib. 1. de re Medica,* non credunt eum ſcire poſſe, quomodo morbos curare conveniat, qui

unde

unde hi sint, ignoret. Oriuntur autem Fistulæ, ut plurimum, atque ita etiam fistula Genæ terminata ad dentem, ex abscessibus, secundum omnes etiam Doctores; sicut mea quoque supra notata & feliciter curata, ortum duxit. Est autem Abscessus seu Apostema hic, ut in foro Medico receptum est, puris seu purulentæ materiæ, in partis alicujus cavitate, collectio. Abscessus si vel ob corporis impuritatem & humorum pravorum copiam, vel Medici negligentiam vel imperitiam, nimis diu partibus inhæreant, aut non benè curentur, facili negotio in fistulam degenerant, pure cuniculos agente. *Guido de Cauliaco tract.4.c.5.* de fistula testatur, quod plerumque cavernosa ulcera illam præcedant, à quibus & ipsa fistula oriatur, ob continuum humorum defluxum, locum ipsum corrumpentem: Unde patet, causas fistularum omnes illas esse posse, quæ sinum quoque efficere possunt; Redditur autem ulcus sinuosum, à sanie sive à pure quod acrem erodendique facultatem habet. Potest autem tale pus ob multas causas gigni; vel ab aliquo apostemate sive abscessu prorogato & tardius dissecto, pure diutius moram in illo agente, vel ab aliqua ulceri superveniente inflammatione; vel in profundis vel contusis vulneribus malè à Medicis curatis, & non rectè ab iisdem expurgatis; quando scilicet quid extraneum vel præter naturam in ulcere continetur, ut instrumenti ferientis frustulum, vel indumenti, vel quando filamenta, vel penicilli sive turundæ, ob Medici negligentiam intra ulcus fuerint derelicti: ex quibus omnibus etiam sanatio ulceris retardari potest. *Hipp. lib. de fistulis* dicit, illas fieri ex contusionibus; fieri quoque ex tuberculis, remigatione ac equitatione, quum in natibus congregatus fuerit sanguis propè sedem: Sed patet Coum præprimis notasse fistulam ani; siquidem aliarum partium, non facilè fiunt à contusionibus, remigatione ac equitatione. Hoc verum, sinus interdum fieri ob magnas contusiones, uti nonnulli juniores dixêre: neque id secundum *Victor: Trincavell. lib. 3. de compos. Med.* ineptè; Nam cum necessarium sit, ut monuit Hippocrates, omne contusum tandem putrescere, putrefactum suppurari & in pus converti; in magnis contusionibus, (sicuti factis globulis ejectis vi bellicorum tormento-

 rum

rum, sclopetorum,) facilè possunt fieri sinus. Antecedens fistularum ut & omnium ulcerum causa est cacochymia, seu succorum vitium, cum scilicet qualitate peccant humores. Generatur autem ejusmodi succorum pravitas, aut ex depravata victus ratione, aut ex totius corporis, vel alicujus partis, aut hepatis aut lienis vitio; uti plerisque in locis Galenus nobis testatum reliquit. Ex dictis liquet, quæ causa cuniculos in partibus agat & fistulas excitet: Superest ut exponamus, quid easdem reddat callosas. Redduntur autem tales, ut verbis Domini *Hieron. Fabricii ab Aquapendente, oper. Chirurg. part. 2. l. 3. cap. 9.* utar, propter influxum & infractum materiæ crassæ, quæ in porositatibus ipsius partis & imbibita, & cujus partes tenuiores resiccatæ sunt & resolutæ, à calore tum nativo, tum extraneo. Cum autem, ut inferius in differentiis dicemus, fistulæ potissimum circa orificium externum sint callosæ (quales certè sunt majori ex parte, quæ in genis contingere solent) quæri posset quæ hujus rei sit ratio? Respondemus autem, cum modo allegato Domino Aquapendente. Gignitur callus potissimum in orificio fistulæ externo, id est, in ipsa cute, idque potius quam in carne: quia primo, facilius indurescit cutis, quæ densa est, quam caro quæ mollis; deinde quia natura perpetuo protrudit excrementa ad cutim. Cum autem inveteratæ sunt fistulæ, in carne etiam subjecta callus contrahitur, & per totum ipsius fistulæ ductum.

CAPUT V.
Differentias considerat.

PErpetuæ veritatis est vulgatum illud: Qui benè distinguit benè solvit, & benè docet; quo & ego invitatus, species fistularum (quas sive differentias, sive cum Celso genera appelles, idem est) proponam. Sunt autem fistularum differentiæ plurimæ: Quatuor enim genera *Celsus lib. 5. cap. 28.* ipse tetigit; quorum primum ex magnitudine sumitur: siquidem aliæ breviores sunt & quasi sub cute delitescentes ac per hoc parvæ: aliæ longæ & altius penetrantes; etiam ad internas partes; hæ verò majores;

jores: aliæ demum intus feruntur, hæque omnium maximæ. Secundum genus à numero fistularum sumitur, seu si mavis, à simplicitate ac multiplicitate: nam aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplicesve, ab uno ore intus ortæ, quæ tamen in plures sinus dividuntur exterius: Vel econtra oriuntur à pluribus quidem orificiis sinubusve internis, attamen in unum tandem exterius terminantur. Tertium genus à figura desumitur; etenim aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuosæ sunt. Quartum præterea genus ex situ sive sede affecta sumendum succedit, quoniam scilicet aliæ intra carnes desinunt, aliæ ad ossa penetrant, aliæ ad nervum, aliæ ad membranam. Notabilis etiam præ cæteris differentia respectu temporis; quia aliter tractanda recens, aliter antiqua & inveterata. Item, quam calli consideratio suppeditat, quia alia in ora solum callosa, alia etiam in progressu. Aliæ denique facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam insanabiles reperiuntur, ut loquitur Celsus loco sæpius citato. Quas quidem differentias omnes observare operæ pretium ducimus, quando quæstio incidit de fistuloso in Gena ulcere.

CAPUT VI.

Signa Diagnostica monstrat.

MOrbi internotio inquit *Trallianus lib. 9. c. 3.* rectæ curationis fundamentum est. Igitur de signis Diagnosticis, paucis. Cognoscuntur autem fistulæ, in genere, imprimis stylo immisso in sinum, quo & quô tendat, & quam altè pertingat, discimus, simul, extracto stylo, cognoscimus, an humidior an verò siccior sit fistula. *Sennert. lib. V. part. 2. c. 10.* Multis cuniculis intortæ & in labyrinthum anfractuosæ fistulæ judicantur, si non altè descendat specillum, & nihilominus plus saniei effluat, quam exigui ulceris ratio ferat. *Paræus lib. 12. cap. 23.* Porrò, simplicesne fistulæ sint, aut in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris, cujus si plus fertur, quam quod simplici spatio convenit, plures sinus callosos esse manifestum est. *Celsʃ. lib. 5. cap. 28.* Corporis quoque inclinatio docet, num

in

in plures partes fistulæ penetrarint: Quia sæpè, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam desierat, incipit; testaturque, non solum alium sinum esse, ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Si obliquæ fuerint fistulæ, flexumque aliquem vel plures habuerint, ut specilli apex progredi nequeat, virgulam plumbeam stanneamve conflabimus, aut ceream potius candelam assumemus, qua iter pertentemus: cum enim admodum flexilis sit, ad fistulæ figuram facilè accommodabitur. *Tagault. c. 18.* Signa termini fistularum, sunt hæc. Ad os sanum terminari fistulam, colligimus, si locus, ad quem extremitas specilli pertingit, sit durus & renitens, æqualis & lævis, & in quo, dum fistulam stylo exploramus, dolor maximè sentiatur, propter acutum Periostii sensum. Os autem corruptum & exesum esse, hinc constat, Primò: si fistula cicatrice obducitur & sana apparet, sed pauco interposito spatio, rursus ichor aut pus sibi viam quærit: humores enim affluentes non possunt non ab indole sua degenerare; hos propterea Natura vertit in pus, quod cicatricem lacerat. Secundum signum est ulceris diuturnitas; tunc enim necesse est os abscedere, quia ob continuum contactum os madet & remollitur; juxta illud *Hipp. s. 6. aph. 45.* Quæcunque ulcera annua sunt, aut longiore tempore durans, in iis os abscedere est necesse, & cicatrices cavas fieri. Tertium est, quando, immisso specillo, os reperitur asperum cariosum & inæquale. Quartum, quando conspicitur ad os fistulæ frequenter caro livida, flaccida & corrupta; quod malum signum juxta *Hipp. aph. 2. s. 7.* Nam ut *Galen. in comment.* explicat, non mediocrem solum labefactionem, sed & insignem corruptionem significat. Quintum; humores ex ulcere effluentes, primo copia plures sunt, quam ulceris magnitudini conveniat: deinde qualitate similiter pravi sunt, nimirum tenues, & ut plurimum valdè fætidi. Unde *Fallopius* addit, si linamentum siccum in ulcus infigatur, ut os contingat, & emotum altero die valdè fæteat, os corruptum arguere. Corrumpitur autem os quod ulceri subest, vel à causa externa, vel interna. Externa vel ambientis frigus nimium, quod ossium calorem extinguit: Vel nimius calor, qui evocan-

evocando resolvendoque humidum, similiter corrumpit. Internæ causæ sunt vel humiditas viscosa, seu prava sanies ulceris, quæ contactu os corrumpit. Si fistula carnem solum occupaverit, inquit *Celsus lib. V.* pus læve, album, copiosius, fertur: Ex nervoso autem loco, coloris quidem ejusdem, sed tenuius & minus. Ex nervo pingue & oleo non dissimile. Cujus sententiæ refragari videtur Aëtius, sic de nervi fistula locutus: Humor inde delatus tenuior est, ei similis, qui ab ossibus defluit, non quidem oleagineus aut pinguis, sed saniosus & glutinosus.

CAPUT VII.
Signa Prognostica perpendit.

PUlchrum & ex Medici dignitate est, Medicorum Princeps *Hipp. lib. Epid. 6. sect. 4.* inquit, mortem ipsam, aut vehementes dolores prædicere. Quo dicto & ego motus, ad prognostica signo me confero. Faciles autem curatu sunt fistulæ, divinus senex quoque *in Coac. prænot.* inquit, quæ in mollibus & carnosis & non nervosis existunt partibus: difficiles verò, quæ in cartilaginosis & excarnibus locis sunt. Hinc facilè intelligitur, notatam nobis fistulam in carnosa parte existentem, non tam difficilem curatu esse, ceu illæ, quæ in cartilaginosis & excarnibus existunt partibus. *Galenus 3. lib. de humoribus* inquit Fistulæ, præsertim antiquæ, profundæ, anfractuosæ, & quæ plures sinus habent, ægrè quoque curationem recipiunt: Ratio est, quia antiquæ fistulæ durum & crassum callum habent, qui non nisi cum maxima difficultate tollitur; & quia natura temporis diuturnitate supervacaneos humores per illas expurgare est assueta. Quod in genere dictum de fistulis, huic nostræ in specie ex asse quadrat; sicut & sequens re & nomine *Celsi lib. 5. c. 28.* Expedita curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem, adjuvatque ipsum corpus, si juvenile, si firmum sit: Inimica contraria his sunt, itemque si fistula os vel cartilaginem, vel nervum, vel musculos læsit, si articulum occupavit. Operæ etiam pretium est, ad fistulam nostram illud trahere *Pauli Æginetæ lib. 4. c. 49.* si fistula ad os usque decumbat, curari hanc absque manus

opera impossibile est, nisi temporis spatio sua sponte squama vel os abscedat. Non inutile etiam fuerit, mentem advertere ad illud Exercitatissimi *Paræi* qui *l. 12. c. 21.* inquit. Veteres & quæ per multos annos fluxerunt fistulæ, si subitò cicatrice obducantur & occludantur, non solùm gravissima pariunt symptomata, sed & mortem interdum inferunt, in corpore præsertim senili & infirmo, qui Paræus hanc potuit hausisse doctrinam ex *Galen. comment. 39. sect. 3. lib. 6. Epid.* ubi inquit, quod antiquæ fistulæ in loco declivi & à principali parte remotæ, sint relinquendæ, & si ex se ipsis, vel alio pacto, claudantur, rursus sint aperiendæ. Quam ipsa quoque confirmat experientia: Sufficiat unum ex *Hild. obs. Chirurg. 73. cent. 5.* exemplum attulisse: Refert scilicet, cuidam viro, cum fistulam multis laboribus cicatrice obduxisset, post curationem tot tantaque supervenisse symptomata, ut illam rursus aperire coactus fuerit: Hoc facto, ægrum non solum convaluisse sed etiam multos annos commodè vixisse, neque consolidationem fistulæ tentare voluisse, ne sibi accideret, quod Poëta ait.

Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.

Si fistula Genæ ex incuria redderetur verminosa, difficulter sanaretur: putredinem enim vermes significant adesse, pessimosque humores. Fieri autem fistulosa ulcera interdum verminosa *Petrus Borellus observ. 48. Medico Phys. cent. 11.* testatur. Oriuntur autem vermiculi plerumque in fistulis sordidis, & quæ non, uti fieri debebat, mundantur, & à pure ac sanie purgantur, præcipuè, æstate & aëre calido & humido. Fistulæ Genales cicatrice obductæ, si inflammatione iterum tentantur, ut plurimum rumpuntur: fit autem hoc, quando adhuc corruptio ossis adest, quâ existente, fistulæ ad sanationem non possunt pervenire; recipit quidem interdum cicatricem caro circumdata, ut sana ex toto esse videatur, verum humores defluentes cicatricem iterum rumpunt. Notandum denique, quod recrudescant quoque frequenter Genæ fistulæ, uti & alia ulcera, in illis, qui irâ excandescunt, aut vindictæ cupiditate flagrant; quod *Hildan. cent. 5. obs. 75.* testatur, & diligenter observare monet. Propter iram enim calor qui juxta cor est, ut testatur *Galen. lib. de caus. morb.*

& proinde ſanguis ipſe in venis effureſcit, acrimoniam acquirit, parteſque jam anteà labefactatas vellicat eroditque.

CAPUT VIII.

Curationem per Diætam, pharmaciam & chirurgiam aggreditur.

INveſtigatâ igitur & cognitâ morbi naturâ, curationi quoque aliquot pagellas tribuemus: non enim ſufficit cauſas noſſe, niſi etiam, quomodo illæ ſint profligandæ, compertum habeamus. Perficitur autem curatio fiſtulæ, atque ita etiam fiſtulæ Genæ, uti Antiſtites artis noſtræ docent, modo ſequenti. Primo tota victus ratio convenienter eſt inſtituenda: quia ſupervacaneum eſt, teſte Galeno, illis præſcribere Medicamenta, qui rectam victus rationem ſervare nequeunt. Illa conſiſtit in regimine ſex rerum non naturalium, ut nulla illarum exceſſu vel defectu noceat. Imprimis obſervatum, ſelectionem alimentorum glutinoſorum & ſiccorum, in tempore conſolidationem promoviſſe, humidorum impediviſſe, excandeſcentiam noxiam fuiſſe, nimium motum ſeu exercitium vehementius detrimentum attuliſſe. Deinde, corpus univerſum à ſupervacaneis & noxiis humoribus purgandum, illis tamen prius præparatis juxta *aphor. 9. ſect. 2.* Ubi quidem in dubium vocari poſſit, quæſtioque illa moveri, an ſcilicet purgatio in ulceribus & ita in fiſtulis conveniat & valeat? Movit hanc quæſtionem purioris Medicinæ Doctor *Melchior Sebizius in tract. de purgat. diſput. 3.* ubi reſpondet, per ſe quidem & directè ad ulcerum curationem nihil facere purgationem, & ideò tanquam curatorium remedium adhiberi non poſſe; facere tamen aliquid per accidens, quatenus vitioſos humores, qui affluunt, educit atque ab illis revellit: Quo nomine præſervatorii præſidii laudes meretur. Accurrentibus enim humoribus noxiis, ulcera cava neque carne impleri, neque conſolidari poſſunt. Iisdem verò averſis, & per alvum eductis, curatio facilè, cæteris paribus, ſuccedit; quam ob cauſam etiam *Galen.* purgatione in ulceribus utitur,

 utâ

uti *lib. 4. Meth. Med. cap. 5.* videre licet. Corpore probè purgato, antequam ad topica descendatur, nonnulli potiones exhibent, quæ partes interiores siccent, roborent, & fistulam ad consolidationem præparent ac expurgent. Tales potiones describit duas *Franc. Peccetius lib. 3. cap. 13.* quarum etiam meminit *Joh. Tagault. l. 2. instit. Chirurg. c. 18. Forest. obs. 16. l. 7. Sennert. l. V. part. 2. c. 10.* aliique, quas, quoniam à multis non parvi nominis autoribus, maximis laudibus extolluntur, lubet hic apponere & sunt sequentes

Prima

℞. Agrimon. part. iij.
Plantag. p. ij.
Fol. Olivæ p. j.

Conscindantur minutim & contundantur, posteà in vino albo coquantur, & fiat colatura, de qua singulis diebus, sub auroram, cyathus unus propinetur.

Altera hæc est

℞. Osmundæ. part. iij. (Dioscoridi filix mas est)
Gentian. p. ij.
Centaur. p. j.

Coquantur eodem modo in vino albo, & fiat potio, quæ ut prior administretur. Hæc potio valdè efficax esse dicitur, in ossium corruptorum expulsione.

Joh. Tagault. loco antea citato, optimè factum existimat, si in prædictis decoctionibus nonnihil ligni Guajaci vel Indici (quod lignum sanctum, palum sanctum & palmam sanctam vocant) aliquot horas maceretur, posteà moderato igne leviter decoquatur, & ex colatura, quantum Medico satis esse videbitur, manè bibendum offeratur. Cui *Forest. l. 7. obs. Chirurg.* subscribit, qui hoc modo, magna cum utilitate, in fistulis omnibus & sinuosis etiam ulceribus, se propinasse potionem hanc, testatur. Alias potiones ad hanc intentionem aliquid facientes, qui desiderat, videat supra citatos autores, aliosque; hæ duæ saltem sunt, quæ frequenti usu & felici cum successu, à plerisque Medicis sunt probatæ: quas etiam in fistula Genæ confirmata, & quæ cum af-

fluxu,

fluxu, locum habere arbitramur. Topica autem quod attinet auxilia, & regimen (ut loquuntur) particulare, Quatuor ordine secundum *Tagault. l. 2. c. 18.* in curatione fistularũ sunt peragenda. Primò, fistulæ orificium, si non satis hiet, hoc est, si nimis strictum fuerit, imo verò & sinus ipse fistularis, usque ad fines ejus, si fieri possit, dilatari debet. *Secundo* callum eximere, fistulamque auferre, atque omninò destruere convenit. *Tertio* post exemptum, quocunque modo etiam id fiat, callum, sordities detergenda veniet. *Quarto* ubi purus jam ab omni sorde sinus videbitur, similiter ac reliqua ulcera ad sanitatem perducitur: nempe glutinatoriis, seu, uti dicunt, incarnantibus medicamentis, & epuloticis id est cicatricem inducentibus. Nostra verò fistula terminata ad dentem cariosum, hoc præterea singulare habet, quod, in illius curatione, dentis evulsio, maximam absolvat curationis partem, ut deinceps audiemus. Ad primum quod spectat, Dilatatio fistulæ *Sennert. l. 5. part. 2. c. 8.* docente, fit vel igne, vel ferro, vel commodius & absque dolore, per penicillos, ex spongiâ, medulla sambuci, radicibus Gentianæ, Aristoloch. Bryoniæ vel etiam Napi exiccati: Hæc enim in pyramidalem figuram efformata, & parte acuminata in fistulam immissa, humiditatem fistulæ imbibunt, & crassiora redduntur, atque ita pedetentim orificium absque dolore dilatant: Quæ etiam interdum, cum callus dilationem impedit, imbuuntur & illinuntur medicamentis, quæ callum auferre apta nata sunt. Sed animadvertendum, ne in extractione, si nimis hæreant tentæ, aliqua portio intus maneat; quapropter non ex facile frangibili materia debent fieri, & optimè filo alligari. Dilatato, quantum est satis, orificio, ad secundam intentionem deveniendum, id est ad callum eximendum & auferendum, qui tribus modis auferri potest, secundum *Peccetium l. 8. c. 13. Forest. l. 7. obs.* aliosque, vel medicamentis nimirum, vel incisione & ustione, vel incisione tantum. Medicamentis aufertur callus, in iis præcipuè, qui neque ustionem, neque incisionem ferre volunt, ubi recens est fistula & callus non admodum crassus & durus. Hujusmodi autem medicamenta acria & erodentia esse debent, & eo acriora vel minus acria, quo callus crassior vel denuior

 fuerit,

fuerit. Inter mitiora, quæ tenuem & recentem callum eximere possunt, sunt omnia valdè detergentia. Inter valentiora Unguent. Apostolic. Ægyptiac. Tabacci succus, Aristoloch. rotund. radix abrasa melle illita & imposita, spondylii etiam radix derasa & imposita, ut inquit *Paulus Ægineta lib. 4. c. 49.* Inter valentissima sunt, calcanthum ustum, præcipitatum, cantharidum pulvis, sapo niger, Misy, Chalcitis, Sory (quæ tria tamen hodiè raro in usum veniunt, aut in officinis prostant) Auripigmentum, lixivium è cinere & viva calce confectum, arsenicum locum & pulverisatum, aliaque quæ causticam vim habent. Elleboro magna vis inest contra callos inquit *Holler. Instit. Chirurg. l. 3.* Injectus fistulæ ad tertium diem callum adimit: Injiciendus è lixivio acri, aut eâ aquâ in qua acria metallica eluceris, maceratus. Quod si malum medicamentis hisce non cenat, ad ferrum & ignem transeundùm. Quæcunque enim medicamenta non sanat, ea ferrum sanat, quæ ferrum non sanat, ea ignis sanat, quæ ignis non sanat, ea incurabilia judicare oportet. Ferrum igitur quod attinet, aufertur callositas illô, modo sequenti: Omnes cavitates & sinus usque ad fistulæ fundum inciduntur, & callus totus vel unguibus vel specilli acie vel novacula detrahitur, ut totus sinus ab illo immunis appareat. Ignem quod concernit; primum specillo aliquantisper immisso, sinum novacula sive scalpello super specillum incidimus, & si plures flexus reperiuntur, hi quoque & specillo & scalp llo prosequendi sunt, & sic sinus omnes aperiendi & incidendi. Apertis omnibus sinubus, & fistulæ fine invento, sinus penicillis ex stuppa ovi albumine imprægnatis, replendi, & desuper splenia ex stuppa eodem ovi albumine imbuta superponenda, ut dolor leniatur, sanguis sistatur, & in posterum diem abscissi sinus dilatati ac aperti serventur. Die sequenti ignito ferramento locus adurendus, vel caustica medicamenta applicanda, ut callositas auferatur. Post fistulæ ustionem vel ferro vel caustico medicamento factam, aliquod anodynum applicandum v. g. Ol. Rostac. cum ovi vitello mixtum, vel quid simile: deinde quæ crustam sive escharam removent, sunt applicanda, ut est butyrum vel Emplastr. factum ex Tritici farina, melle & succo apii; &

alia

alia unctuosa, quibus usque ad escharæ remotionem, uti debemus. Evidens indicium erit ablatæ callositatis & mortificæ fistulæ, pus optimum & in pauca quantitate ab ulcere excretum, & locus sine tumore & dolore, & ad unguem siccus ut inquit Galen. l. 2. ad Glaucon. c. 8. Curatam igne esse fistulam gingivæ in dentem finientem, ingeniosissimus Vir *Marcus Aurelius Severinus lib. de effic. Med. 2. c. CXV.* testatur. Totâ callositate jam absumptâ & ablatâ, si adhuc quid sordium restet, sinus detergendus ac purus reddendus, & sic tertiam intentionem consequemur. Ulcera enim (inquit Hippocr. de ulcer.) quæcunque probè & prout oportet expurgata sunt, semper ad sicciorem modum germinationem faciunt. Facit autem in hunc finem medicamentum repurgans ac detergens sequens, quod maximè laudatur

℞. Terebintin. in aq. vit. ablutæ ℥iij.
Succ. apij.
Cynagloss. a. ʒvj.
Mellis rosac. colat. ℥jß.
Aristoloch. rotund. ʒij.
Farinæ lupinor. ℥ß.

Coquantur succi cum melle rosac. usque ad consumptionem medietatis, deinde reliqua commisceantur.

Si prædicto medicamento abstersorio, Myrrha, sarcocolla, radix arida peucedani & iridis adjungantur, pro carne generanda optimum erit medicamentum, uti *Tagault. Peccetius* aliique dictis in locis testantur.

Medicamentum etiam sequens, pro fistula exiccanda, conglutinanda & parte affecta roboranda, summis laudibus à multis autoribus extollitur

℞. Aq. Vitæ ℥ij.
Vini Malvat. ℥j.
Mell. rosac ʒ. X.
Myrrhæ
Rad. peuced. tritæ a. ʒij.
Sarcocollæ
Aloës hepat. a. ʒjß.

Misce-

Misceantur; deinde bulliant omnia ad ignem moderatum, unico fervore; & per instrumentum conveniens, injiciatur in fistulam. Et his vel similibus medicamentis quartam etiam intensionem consequemur. Hactenus de quatuor istis scopis, in curatione fistularum observandis, in nostra propterea non negligendis. Singularem verò diximus in nostra fistula terminata ad dentem cariosum, esse scopum, dentem ipsum evellere: quod, quamvis multos hac in parte cunctatores viderim, assero, nixus Authoritate, Experientia, & Ratione. Authoritatem Tibi sisto *Cels.lib.VI.c.14.* ubi ait; Fit etiam interdum ut ex Gingivæ ulcere, sive parulis fuerit, sive non fuerit, diutius pus feratur, dente aut corrupto aut fracto, vel aliter vitiato osse: maximeque id per fistulam evenire consuevit. Quod ubi incidit, locus aperiendus, dens eximendus, testa ossis si qua decessit, recipienda est. *Aetii*, qui *Tetrabibl. 2. serm. 1. c. 26.* hæc habet: ubi verò usque ad radices propinqui dentis fistula extenderetur, conandum est, ut, quantum possibile sit, per fistularia collyria explanetur & per siccum, quod flavum appellatur melle exceptum curetur, & consimili modo, id, quod constat ex ervo, posteà adhibeatur; quod si confusio & perturbatio ægri non comitetur, aut potius libenter hoc ferat, privabis eum dente affecto: hocque modo eruetur & fistula, & considet gingiva; atque omnino facilis erit, quæ deinceps requiritur curatio. *Guido de Cauliaco* ita hâc de re pronuntiat. *Tract. IV. doctrin. 2. c. 2.* si autem ossata fuerit fistula in gingivis, removeantur dentes & foramen dilatetur. *Julius Cæsar Claudinus in Empiri. Rational. l. 3.* ait, si fistula à dente carioso, vel quolibet alio modo affecto, foveatur, continuò seu quamprimum dens extrahatur. *Marcus Aurelius Severinus Chir. Efficac. part. II. c. 120.* inquit, plerumq; accidit ut fistulæ curationem proximus dens eripiat; quam ob rem abundantem hunc nos facimus & abstrahimus. Nec alia mens *Domino Sennerto* qui *lib. 11. pract. part. 1. c. 10.* scribit; sanies à dente corrupto nonnunquam per dentium radices & maxillæ illa foramina, per quæ vasa in eas subeunt, sensim extra effluit, & tubercula in mala vel mento excitat, quæ nullo modo curantur, nisi dens extrahatur; etsi enim ut aliquoties ob-

servavi,

servavi, rumpatur illud tuberculum, & pus collectum effluat, & tuberculum inde subsideat, & probè curatum videatur: tamen post aliquod temporis intervallum, ex sanie è dente carioso, ad eundem locum affluente, aliud tuberculum excitatur, iterumque rumpitur & pus effundit, idque toties accidit, donec dens cariosus extractus sit. Interdum etiam ulcus semper manet apertum & continuò saniem stillat, nequitque claudi, donec dens cariosus extrahatur. Experientiam quod attinet, eam multiplicem exhibet Vir Experientissimus *Dn. M. Aurelius Severinus*, modo citatus, ubi dicit; Ita (scilicet per extractionem dentis) sanatas complures fistulas usu comperi. Graves autem mihi testes, religiosi Viri, Johannes Baptista Garganus sacerdos, Item D. Anastasius Pyrrhomus Ordinis Cassinensis, Excellentissimus item rerum Theologicarum Doctor & Scriptor D. Antonius Fossus, ex Clericis Regularibus, omnes Neapolitani, qui diu passi fistulas in genis curati feliciter & continenter hunc in modum fuere. Plura etiam exempla recenset *Dn. Guilhelmus Fabricius Hildan. observ. Chirurg. Cent. III. observ. 32. & 33.* Exemplis autem enumeratis ab aliis meritò addo meum; quamprimum enim cariosæ radices dentis, cujus maxima pars consumpta erat, evulsæ fuère, fistula in Gena, cujus molestias per sesquiannum sustinueram, trium dierum spatio sanata & ad cicatricem deducta fuit. Ratio denique, quæ dentem è medio tollendum suadet, & hujusmodi: Dens cariosus & qui indies magis corrumpitur, ejusmodi estillat saniem, quæ etiam humores subeuntes non minus videtur inquinare, quam quæ ab alimentis cavernulis hujusmodi dentis inhærent, facillimè corrumpuntur; ut testatur summus fœtor: hinc excrementitiorũ humorum proventus; quos Natura non desinit per viam paratam exturbare, donec idem dens à quo labem contrahunt humores, sit è medio sublatus. Verum enim verò oggerere quis posset, integram adhuc esse quæstionem, an dentem, præsertim verò molarem, extrahere tutò liceat? Dissentientes hac de re videntur Doctores, & dissensus sæpè procrastinationis fuit causa, sicut & mihi fuit, & esset etiamnum, nisi rectius sentientium judicium apud me prævaluisset. Dissuadentium argu-

 menta

menta præprimis sunt sequentia; quod scilicet dentes molares firmioribus alligati sint vinculis, & ita metuendum, ne etiam portio aliqua maxillæ non sine ingenti dolore & hæmorrhagia eximatur, quale exemplum Riolan. comm. de dentibus refert: Deinde, quia eruto dente, os deformatur, incisio ciborum ferè tollitur, expressius loquendi libertas intercipitur &c. Qui extractionem dentis commendant, provocant ad experientiam; procul dubio autem extractio toties tentata fuit, quia ratio, quam modo tetigi magni momenti visa est. Quamvis autem quia sensus facit fidem, videri quidem posset, opus ratione non esse: Nos tamen illam insuper habere noluimus, & propterea etiam respondemus ad argumenta in contrarium allata, verbis nunquam satis laudati *Domini D. Melchioris Sebizij diss. de Dentibus ultim.* Præstat dentis facere jacturam, os habere aliquantulum deforme, incisione ciborum solidiorum carere, imperfectius literulas quasdam pronunciare, laxioribus paulò mobilioribusque dentibus præditum esse, dolorem aliquem & sanguinis fluxum, qui tamen sisti potest, semel sustinere, quàm miserè semper torqueri. Ne verò nimis temerè etiam sententiam meam tueri videar, sequentes canones observandos esse puto: primò, ut dentis evulsio ab aliquo perito & exercitato Chirurgo instituatur: secundò ut, ante extractionem, corpus probè sit vacuatum, si vel plethorâ vel cacochymiâ laboraverit: tertiò ut moderatio manus adhibeatur, nam violentiore dentium molarium extractione, oculi cerebrumque haud mediocriter concutiuntur: quartò, ne extirpetur dens, qui ægrè admodum emovetur, sed prius si inhæreat fortius, scalpris circumradatur, & gingivæ ab illo quantum licet separentur, donec benè mobilis evadat. Nam fortiter inhærens, cum uno evellitur impetu, maxilla sæpè frangitur, ejusque fragmentum una cum dente educitur: Unde oriuntur febris, hæmorrhagiæ, quæ compesci facilè nequeunt, symptomataque alia, eaque non parvi momenti, inter quæ & convulsio. Et hæ sunt intentiones, quas præprimis observandas esse putamus. Nunc consideranda quoque breviter accidentia seu symptomata, quæ durante fistulâ notatâ accidere solent & opem exposcunt. Sunt autem præcipua,

cipua, Hæmorhagia, Caro excreſcens luxurians, Os corruptum & Vermes. Oritur autem hæmorrhagia fiſtulæ plerumque ex nimio motu (quod aliquoties mihi contigit) quapropter quies imperanda, quam etiam plurimum conferre ulceribus Hipp. lib. de illis teſtatur. Maxillæ, ſi læſa, celeriter ſuccurrendum. Si caries ſuperficiem duntaxat occupaverit, tum ſatis erit abradere usque ad partem ſanam: quod cognoſcitur quando os album apparebit, & aliquantulum cruentum: Quo facto applicabitur pulvis Cephalicus ſeu catagmaticus exſiccans, ut ex Ariſtolochiæ & myrrhæ æqualibus partibus, donec caro laudabilis renaſcatur. Quando verò caries eſt profunda, cauterio actuali vel potentiali curetur, ut aqua forti, oleo vitrioli, garyophill. de camphor. ad quem uſum etiam Dioſcorides euphorbium valdè commendat. Excreſcentia carnis ſi adeſt, auferenda alumine uſto, vel Xyloaloe vel oſſe ſepiæ. Vermes ſi adſint, quod aliquando accidit, aloe cremata inſpergitur, veratr. alb. cum melle imponitur, polij & abſynthij pulvis cum pice, plantago arefacta, centaurium minus, marrubium, calamyntha porrum & ſimilia uſurpantur. Calaminthæ ſuccus ab *Oribaſio lib. 3.* valdè commendatur. *Sed ne mihi accidat quod Samiis Legatis, quibus prolixè orationem habentibus, Lacedæmonij reſponderunt: Prioris orationis veſtræ partis ſumus obliti, poſtremam ob primæ oblivionem non intelleximus, filum abrumpo, verbisq; Doctiſſimi Lipſij finem diſputationi meæ impono, ita inquientis, Mihi quidem mens ubiq; bona, & ſi alicubi humana hæc lingua aut calamus titubavit, ne aſperè quæſo nimis luam:*

ADDITAMENTA.

I.

Caries oſſis aliquando prior eſſe poteſt carnis ulcere.

2.

Frigidum fiſtulis mordax & inimicum, calidum contra amicum & decretorium.

3.

Vinum ulceris remedium optimum.

4.

Aquâ inter cutem laborantibus, exortæ in corpore fistulæ non facilè sanantur.

5.

Generare in ulceribus carnem, divisa consolidare & pus generare, sunt actiones, non artis, sed Naturæ.

6.

Callus ossis fracti est opus Naturæ.

Nobilissimo atq; Præcellenti Domino

JOHANNI CASPARO Witzel/

Amico dilecto,

Fistuloso in gena sua ulcere ad cicatricem firmam feliciter perducto

De

Fistula genæ terminatâ ad dentem cariosum

Solenniter Disputanti.

UT tædium, fœdante malam fistulâ,
Et fistulâ minante tot discrimina,
Non desiit solertiam lacessere,
Donec cicatrix sueta recrudescere
Non ampliùs sibi malè esset conscia:
Sic Te, latebrâ jam remotâ fistulæ,
Metu solutum suscitat mens candida,
Ut audeas in publicum proponere
Curationis dogma, quod Prolusio
Hæc continet, nitens tueri id fortiter.
Utroq; gratulans Tibi ergò nomine,
Utroq; gratulor Parenti nomine.
Erit Parens in arte felicissimus,
Prolusionis æstimator optimus.
Illum Tibi precor diu superstitem.

Marcus Mappus, D. & P.P.
Disputationis Præses,

FINIS.